

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

ФАКУЛЬТЕТ ПСИХОЛОГІЇ, ІСТОРІЇ ТА СОЦІОЛОГІЇ

КАФЕДРА ПСИХОЛОГІЇ

**Психологічне благополуччя як чинник розвитку уявлень про
сімейне життя студентів**

Кваліфікаційна робота

на здобуття ступеня вищої освіти «бакалавр»

Виконала: здобувач (першого)
бакалаврського) рівня вищої освіти
Спеціальності: 053 Психологія
Освітньо-професійної програми:
Психологія
Дудкіна Вікторія

Керівник: Блинова О.Є.,
доктор психологічних наук, професор
Рецензент: Шебанова В. І.
доктор психологічних наук, професор

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. Теоретичне обґрунтування психологічного благополуччя як чинника розвитку уявлень про сімейне життя студентів	6
1.1. Теоретичні підходи до вивчення психологічного благополуччя особистості.....	6
1.2. Особливості уявлень молоді про сімейні відносини	12
1.3. Основні чинники психологічного благополуччя особистості.....	15
1.4. Психологічне благополуччя в контексті системи соціальних відносин.....	20
РОЗДІЛ 2. Емпіричне дослідження психологічного благополуччя як чинника розвитку уявлень про сімейне життя студентів	23
2.1. Характеристика вибірки, методів дослідження.....	23
2.2. Аналіз та інтерпретація результатів емпіричного дослідження.....	27
ВИСНОВКИ	41
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	42
ДОДАТКИ	46
Додаток А «Кодекс академічної доброчесності здобувача вищої освіти Херсонського державного університету».....	46
Додаток Б «Матриця інтеркореляцій студентів, які не мають партнера.....	47
Додаток В «Матриця інтеркореляцій студентів, які знаходяться у шлюбі».....	48

ВСТУП

Актуальність проблеми. У сучасному суспільстві проблема дослідження психологічного благополуччя все більш стає актуальною у контексті побудови сімейних відносин та чинників усвідомлення цих аспектів у юнацькому віці. Формування сім'ї – це важливий процес життєдіяльності людини, тому потреба у дослідженні цього питання полягає у збільшенні ризиків існування шлюбу. Тобто, досить велика кількість молоді вступаючи в шлюб у юнацькому віці, через деякий час може розлучитися. Це більшою мірою пов'язано з рівнем психологічного благополуччя: адаптацією, особистісним зростанням, прийняттям інших.

Тому, було виявлено, що аналіз цієї теми допоможе у формуванні уявлень про сімейне життя молоді та виявлення факторів психологічного благополуччя для розробки адекватних форм допомоги у становленні психічного здоров'я.

Суттєве значення для дослідження питання психологічного благополуччя мав аналіз літератури, щодо вивчення психологічного благополуччя в контексті системи відносин особистості (Ю. М. Олександров, Е. І. Кологривова, А. В. Вороніна, О. Є. Бочарова, Л. В. Жуковська, Є. Г. Трошихіна, Н. В. Каргіна, С. В. Карсканова та інші).

Дослідники займаються вивченням факторів адаптації до подружнього життя, формуванням уявлень про розподіл ролей та чинниками успішної сім'ї (А. В. Якименко, М. В. Терещенко, І. І. Лиман, М. В. Ярошук та інші).

Вітчизняні та українські соціологи, психологи вивчають окремі аспекти формування понять шлюбу та сім'ї серед молодіжної аудиторії. Їх представниками є такі автори, як: А. М. Ноур, В. П. Кравець, З. Г. Кісарчук, Л. О. Котлова, К. О. Безверхня, Т. В. Буленко та іншими дослідниками.

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати та емпірично дослідити особливості психологічного благополуччя як чинника розвитку уявлень про сімейне життя студентів.

Завдання:

1. здійснити теоретичний аналіз літератури на тему благополуччя особистості, формування уявлень про шлюб та сімейне життя;
2. виокремити та розглянути основні чинники психологічного благополуччя, проаналізувати їх вплив на формування уявлень про сімейне життя особистості;
3. емпірично встановити відмінності у змісті психологічного благополуччя молоді, що перебуває у шлюбі та молоді, що не мають відносин.

Об'єкт: психологічне благополуччя.

Предмет: психологічне благополуччя особистості студентів в період формування уявлень про сімейне життя.

Методи та методики дослідження: теоретичні методи: аналіз наукової літератури, гіпотез та узагальнення матеріалу; емпіричні: тестування, опитування з використанням методик: «Шкала психологічного благополуччя К. Ріфф» (в адаптації Т. Д. Шевеленкової, П. П. Фесенко), «Тест-карта оцінки готовності до сімейного життя (І. Ф. Юнда)», «Рольові очікування і домагання у шлюбі» (А. Н. Волкова); якісний та кількісний аналіз результатів з використанням математичних методів обробки даних (t-критерію Ст'юдента, коефіцієнту рангової кореляції Спірмена).

Практичне значення роботи полягає у виявленні чинників та наслідків психологічного благополуччя, які в подальшому допоможуть у створенні адаптаційних програм, тренінгів направлених на формування уявлення про сімейні відносини. Окрім цього, психологи та соціологи можуть використовувати отриманні данні у шлюбних та рекламних агентствах для розробки проектів пов'язаних тематикою психологічного благополуччя.

Публікації та впровадження. Результати теоретичного та емпіричного дослідження відображено у публікації «Психологічне благополуччя як чинник розвитку уявлень про сімейне життя студентів». Результати

дослідження обговорювалися на VI Міжнародній науково-практичній конференції молодих вчених, аспірантів та студентів «Соціально-психологічні технології розвитку особистості» (22 квітня 2021 року).

Структура роботи: робота складається зі вступу, двох розділів (теоретичного та емпіричного), висновків, списку використаних джерел, який налічує 41 пункт та додатки.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНЕ ОБГРУНТУВАННЯ ПСИХОЛОГІЧНОГО БЛАГОПОЛУЧЧЯ ЯК ЧИННИКА РОЗВИТКУ УЯВЛЕНЬ ПРО СІМЕЙНЕ ЖИТТЯ СТУДЕНТІВ

1.1. Теоретичні підходи до вивчення психологічного благополуччя особистості

Поняття «психологічного благополуччя» цікавить багатьох вчених з різних наукових сфер. З точки зору психологічного та соціологічного підходів, цей феномен визначається як базовий суб'єктивний конструкт, який відображає оцінку та сприйняття власного функціонування з боку потенційних можливостей особистості. Це вказує на роль смислових та ціннісних орієнтацій людини у визначенні благополуччя або неблагополуччя (Гончаренко, 1997) [8].

Розглядаючи теорії позитивної психології, можна зазначити, що їх основою є вивчення феноменів психічної реальності індивіда, що здійснює позитивне функціонування особистості та взаємодію з життєвими труднощами. Вивчення цих явищ дозволяє виявити ціннісну та смислову природу позитивних феноменів. Але сама структура взаємодії та співвідношення ролі кожного явища в певній життєвій ситуації та функціонуванні людини є ще не повністю вивчена (Коробка, 2011) [15].

Основою теоретичного розуміння феномену психологічне благополуччя стали дослідження Н. Бредберна. Виходячи з його поглядів для опису цього поняття треба володіти ознаками, які відображають такі стани, як щастя та нещастя, суб'єктивне відчуття, не задоволеності або задоволеності життям в цілому. Н. Бредберн звертав увагу на будову та природу благополуччя індивіда та розробив методику «Шкала балансу афектів», яка застосовувалася в дослідженнях, що пов'язані з вивченням окремих компонентів психологічного благополуччя. Окрім цього, дослідник займався вивченням залежності між рівнем психологічного благополуччя і

соціальними факторами. Взаємозалежність була виявлена між рівнем психологічного благополуччя та матеріальними доходами. Загалом, це дослідження показало, що люди, які отримують більш високі доходи часто мають досить високий рівень психологічного благополуччя.

Дослідження психологічного благополуччя загалом можна розділити на дві основні групи. Перша група характеризує цей феномен з точки зору гедоністичного підходу. Ці теорії включають вчення Е. Дінера та Н. Бредберна, які описували благополуччя з точки зору незадоволеності та задоволеності, яка будується на балансі негативного та позитивного афекту.

Н. Бредберн у дослідженнях вказував про структуру психологічного благополуччя, яка, на його думку, створює певний баланс, який досягається за допомогою постійної взаємодії двох афектів – негативного та позитивного. Тобто, всі події нашого життя несуть в собі певне забарвлення: радість, гнів, в результаті їх відбитку в нашій свідомості, відбувається накопичення у вигляді афекту. Всі наші переживання, розчарування, підсумовуються у вигляді негативного афекту, а ті що несуть радість, щастя, сприймаються як позитивний. У результаті цього різниця між афектами є показником психологічного благополуччя та відображає наше відчуття задоволеності життям.

Поняття «суб'єктивне благополуччя» ввів Е. Дінер. У своїх роботах він зазначив, що воно складається з 3 основних компонентів, які формують єдиний показник благополуччя:

- задоволення;
- неприємні емоції;
- приємні емоції.

Основою цього є дві основні сфери самоприйняття:

- емоційна (наявність хорошого чи поганого настрою);
- когнітивна (інтелектуальна оцінка задоволеності сферами життя) (Ріфф, 1995) [40].

Г. В. Чайка вважає, що більшість людей, оцінюють те, що з ними трапляється в поняттях «добре та погано», тому така інтелектуальна оцінка має відповідно забарвлену емоцію. Суб'єктивне благополуччя є з одного боку індикатором занурення людини у певний стан (тривогу, депресію), а з іншого – порівняння суб'єктивного благополуччя та переживання щастя. В результаті цього, можна зазначити, що особистість має високий рівень благополуччя, в тому випадку, коли відчуває задоволення життям і тільки в певних ситуаціях переживає неприємні емоції (Чайка, 2018) [35].

Другий підхід в розумінні психологічного благополуччя – евдемоністичний. Його представниками є такі вчені, як Ю. М. Олександров та Е. І. Кологривова, які вказували на особистісний зріст. Тобто, на їх думку, ставлення людини до можливих способів пошуку щастя формує установки: аскетичні, діяльні, гедоністичні, споглядальні. Вони є психологічним матеріалом, який характеризує область об'єктивної діяльності, що прагне до самовідтворення.

У роботах Ю. М. Олександрова, щастя – це форма переживання повноти буття, яке пов'язане з самореалізацією. Тобто, це відчуття виникає у результаті перетворення мотивації особистості до світу у велику нескінченну величину (Олександров, 2010) [25].

Е. І. Кологривова, аналізуючи психологічні способи набуття щастя, характеризує їх як способи саморегуляції індивідом своєї мотивації та виділяє дві її форми:

- посилення своїх можливостей;
- посилення значущості світу (Кологривова, 2006) [14].

Спираючись на це, утворюються чотири незалежні принципи саморегуляції особистості та її мотивації до світу:

1. Принцип максимізації корисності – гедонізм. Він характеризується прагненням людини бути максимально корисною та повністю задовольняти потреби. Максимізація корисності суб'єктивно відображається в приємному

емоційному стані, що означає прагнення до пошуку позитивних емоцій, переживань різної інтенсивності.

2. Принцип мінімізації потреб – аскетизм. Характеризується прагненням особистості до зменшення інтенсивності негативних потреб. Це прагнення можливе тоді, коли задоволення основних потреб є неможливим.

3. Принцип мінімізації складності – споглядальний стиль життя. Проявляється у прагненні особистості до спрощення свого світу та конкретних об'єктів, цілей. Це виявляється тоді, коли складність мети перевищує здібності особистості або мета є майже недосяжною.

4. Принцип максимізації здібностей – діяльність, як стиль життя. Характеризується прагненням індивіда до всебічного розвитку та самовдосконалення у духовному та фізичному сенсі (Махортова, 2010) [22].

К. Ріфф стала основоположником досліджень психологічного благополуччя, які базуються на позитивно психологічному функціонуванні індивіда. У своїх роботах вона змогла узагальнити та виділити 6 компонентів цього феномену:

1. Автономія. Особистість характеризується незалежністю та відсутністю страху до висловлення своєї думки. Окрім цього, людина може мати нестандартну поведінку, мислення та оцінювати себе виходячи з власних уподобань. У результаті відсутності певного рівня автономії з'являється конформізм, тобто певна залежність від думки оточуючих.

2. Самоприйняття. Ця характеристика відображає самооцінку до самого себе і свого життя загалом, прийняття себе, своїх позитивних та негативних якостей, а навпаки, незадоволеність собою характеризується неприйняттям себе та свого минулого.

3. Управління навколишнім середовищем. Цей компонент характеризується наявністю якостей, які обумовлюють володіння різними видами діяльності, подоланням труднощів, здатність реалізовувати поставлені цілі. Якщо ці аспекти будуть втрачені у особистості, то з'явиться

відчуття некомпетентності, власного безсилля, зневіра у власні сили та відсутність прагнення до змін.

4. Мета в житті. Характеризується почуттям осмислення існування, ставлення до теперішнього та майбутнього. Низький рівень цього компонента призведе до появи відчуття нудьги, безглуздості та туги.

5. Позитивні відносини з оточуючими. Тут мається на увазі здатність бути відкритим для спілкування, вміння співпереживати, гнучкість, встановлення та підтримка контактів та вміння знаходити компроміс. Відсутність усього компонента призводить до появи самотності, нездатності підтримувати довірчі стосунки, замкнутість.

6. Особистісне зростання. Цей компонент передбачає прагнення до навчання, розвитку, сприйняття нового та наявність відчуття особистісного прогресу. Якщо цей компонент знаходиться на низькому рівні або є з якихось причин неможливим, то наслідками стає: поява нудьги, відсутність віри у себе, зниження інтересу до життя та стагнації.

У своїх дослідженнях К. Ріфф, виділивши основні компоненти психологічного благополуччя співвідносила їх з різними структурними елементами концепцій, в яких важливим є позитивне функціонування індивіда. Наприклад, такий компонент, як «самоприйняття» співвідноситься з одного боку з поняттями «самоповага» (за концепціями К. Роджерса, А. Маслоу, Г. Олпорта), а з іншого боку з визнанням індивіда своїх негативних якостей (за концепцією К. Г. Юнга) та позитивною оцінкою її власного минулого (за Е. Еріксоном – частина процесу еґо-інтеграції) (Ріфф, 1995) [41].

У теорії І. І. Галецька та Т. О. Сосновський, зазначено, що особистісне благополуччя тісно пов'язане з базовими психологічними потребами, а саме:

- потреба в спілкуванні;
- автономії (сприйняття поведінки на основі власних бажань та цінностей);

- компетентності (схильність до оволодіння оточенням та ефективній діяльності (Галецька, Сосновська, 2006) [7]).

Л. З. Сердюк зазначає, що існує тісний зв'язок між фізичним та духовним. Окрім цього науковці визначили, що суб'єктивна життєздатність є індикатором благополуччя (Сердюк, 2017) [30].

М. Г. Юркевич вказував на психосоматичні порушення, як джерело відображення процесу взаємозв'язку психічної та соматичної сфер. Також, рівневі моделі психологічного благополуччя, які на різних рівнях буття людини, формуються у різних типах діяльності та закладаються у внутрішні свідомі та несвідомі ресурсні установки. Існують такі ієрархічні рівні:

1. Психосоматичне здоров'я.
2. Психічне здоров'я.
3. Психологічне здоров'я.
4. Соціальна адаптація.

Загалом, кожен наступний рівень, який формується у процесі виховання та розвитку, дає людині можливість бачення самого себе, світу, реалізацію задумів для шляхів адекватного реагування (Юркевич, 2012) [37].

У дослідженнях Т. Д. Шевеленкової та П. П. Фесенка розуміння поняття «психологічного благополуччя» розглянутого як цілісне переживання, виражене в суб'єктивному відчутті щастя, задоволеності собою і власним життям, а також пов'язане з базовими людськими цінностями і потребами. Цей феномен залежить від внутрішніх оцінок себе.

З точки зору гуманістичної психології, Т. Д. Шевеленкова та П. П. Фесенко спираючись на теорію К. Ріфф, запропонували розуміти термін психологічне благополуччя як складне емоційне переживання особистістю, задоволеністю власним життям, яке відображає потенційні та актуальні аспекти. Переживання людиною психологічного благополуччя відбувається за допомогою порівняння з нормою, цінностями, еталоном, які впливають на самооцінку та самоствавлення (Шевеленкова, Фесенко, 2005) [36].

Г. Л. Пучкова у своїх дослідженнях на основі переживання індивідом задоволеності власним життям, виділяли два уявлення:

- індивідуальне психологічне благополуччя – інструмент оцінки індивідом власного буття.
- актуальне психологічне благополуччя.

Окрім цього, зазначають, що внутрішня оцінка має певний соціокультурний аспект та може формуватися у процесі засвоєння людиною існуючих форм поведінки, уявлень про соціум та культурний досвід (Пучкова, 2003) [28].

Загалом, аналіз літератури показує, що проблемами психологічного благополуччя займалася велика кількість авторів. Кожен з них має свою певну концепцію та дотримується відповідного напрямку в якому займається. Поняття «психологічне благополуччя» має різні тлумачення та порівнюється з різними термінами. Наприклад: щастя, радість та задоволеність життям, позитивний психічний фон.

1.2. Особливості уявлень молоді про сімейні відносини

Багато робіт у психології присвячені дослідженню шлюбу та сім'ї. Сімейно-шлюбні уявлення особистості пов'язують з її внутрішнім світом та навколишнім середовищем, що в результаті утворюють ієрархічну систему, яка пов'язує особистісні смисли та мотиви. В результаті ціннісні орієнтації індивіда виконують дві основні функції:

- як внутрішнє джерело життєвих цілей з особистісним смислом;
- контрольний орган регуляції всіх проявів активності та способів їх реалізації особистістю (Юркевич, 2012) [37].

На думку В. М. Фомічової, система цінностей є важливим психологічним фактором розвитку індивіда. Сімейні цінності можна поділити на дві групи: термінальні (особистісні цілі) та інструментальні (способи їх досягнення) (Фомічова, 2015) [33].

Г. І. Равлюк у своїх статтях обговорював зростаючий показник розлучень, задоволення фізичного потягу та зростання числа дітей поза шлюбом, зменшення кількості укладених шлюбів, перетворення шлюбу в світський інститут (Равлюк, 2014) [29].

Поняття сім'ї ще з давніх часів вважається осередком суспільства, в якому ще з дитинства закладається фундамент майбутнього. Головним аспектом у дослідженні цього питання є «соціальна роль», тобто, кожен член сім'ї виконує певні ролі (наприклад, одна й та сама людина може бути і донькою, матір'ю, бабусею, тіткою). За дослідженням З. Г. Кісарчук виявлено, як молодь ставиться до поняття ролей, а саме: вихованням дітей займається дружина, а чоловік ходить з ними на прогулянки; за сексуальні відносини та матеріальне забезпечення відповідає чоловік (Кісарчук, 2008) [13].

І. І. Лиман у своїх дослідженнях вивчав ставлення української молоді до сімейних відносин. Виявлено, що майже половина студентів (40%) прагнуть вступити до шлюбу, після отримання економічної незалежності. Окрім цього, вчені зазначали, що перевагами громадського шлюбу є пізнання людини та збереження незалежності (Лиман, 2005) [20].

Досліджуючи ставлення студентів до шлюбу, Т. Ф. Алексеєнко, зазначає, що уявлення про тата і маму у молоді приблизно збігаються, а поняття «дитина», «сім'я» мають різне значення. Дівчата вважають, що сім'я – це структура, де всі піклуються один про одного, а для хлопців – це необхідність та відповідальність (Алексеєнко, 2012) [1]. Загалом, можна зазначити, що у молодих людей ставлення до шлюбу неоднозначне.

Розглядаючи психологічні концепції, сім'я розуміється як певний простір життєдіяльності людей, всередині якого є свої потреби. Цей простір є динамічною складною структурою, яка включає велику кількість різних елементів таких, як позиції, ролі та взаємовідносини (Кравець, 2010) [18].

За дослідженням А. В. Якименка, виявлено, що сімейні ролі визначаються функціями та місцем особистості у сімейній групі та поділяються на такі:

- батьківські;
- подружні;
- дитячі.

На основі цього будуються рольові відносини, які мають певний зміст та характер. В результаті виділяють два види стосунків:

- рольовий конфлікт;
- рольова згода (Якименко, 2019) [38].

Цінності є основою ціннісних відносин, які представляють собою уявлення людей щодо їх норм, цілей та втілюють культуру, історичний досвід. Окрім цього, цінності формують систему життєвих орієнтацій, вчинків способів дії індивіда в житті. В результаті виділяють ряд цінностей:

- народження і виховання дітей;
- матеріальний достаток;
- любов, фізична та емоційна близькість;
- професійний і особистісний ріст;
- духовні взаємини (Юркевич, 2012) [37].

Л. В. Жуковська на основі своїх досліджень зробила висновок, якщо у подружжя будуть кардинально протилежний набір цінностей, протилежні життєві орієнтації, це може призвести до появи конфліктних відносин. Емоційний компонент пов'язаний зі спілкуванням, тому вона зазначала, що члени сім'ї обмінюються емоційними потоками (Жуковська, 2011) [9].

Т. Ф. Алексеєнко вказувала на те, що різні емоційні потоки, мають велику палітру емоційного досвіду та утворюють єдину сімейну атмосферу. Також вона виділяла в якості основної риси міжособистісних стосунків їх емоційну основу. Вона пояснювала це тим, що емоційність складається на основі почуттів, які з'являються у людей (Алексеєнко, 2012) [1].

М. В. Терещенко вказував на важливість оцінного компоненту сімейних відносин, які тісно пов'язані з задоволеністю шлюбом.

- Готовність до шлюбу повинна бути визначена до початку сімейних відносин;
- Готовність до шлюбу можна оцінити за результатом проведення методик, які визначають задоволеність шлюбом. Але при цьому підході неможливо оцінити підготовку до шлюбу (Терещенко, 2012) [32].

Отже, сім'я та шлюб є невід'ємними аспектами нашого життя, основою якого є система соціальних відносин та емоційна атмосфера. Вони загалом формують цінності на наші життєві цілі.

1.3. Основні чинники психологічного благополуччя особистості

Психологічне благополуччя у контексті суб'єктивного переживання має велике значення для особистості так, як пов'язане з базовими потребами та цінностями, а також з такими поняттями, як щастя, задоволеність собою та загалом щасливе життя. Основними компонентами цього феномену є суб'єктивна емоційна оцінка особистістю свого потенціалу та життя, а також особистісне зростання та самоактуалізація. У роботі К. Ріфф ці компоненти класифіковані та охарактеризовані у шестикомпонентній теорії психологічного благополуччя (К. Ріфф, 1995) [41].

А. Адлер займався вивченням проблеми задоволеності життям, як основою людського існування. Загалом, він виявив, що особистість за допомогою своїх мрій, уявлень формує свої цілі і в результаті моделює свою поведінку та власне життя. І тому задоволеність життям залежить від її очікувань. Тобто, якщо людина задоволена власним життям, то воно відповідає її уявленням і сподіванням. А. Адлер зазначає, якщо люди живуть уявленням про ідеальне життя, то на їх поведінку впливають очікування, що пов'язані з майбутнім, а не з подіями минулого (Максименко, 2003) [21].

П. П. Фесенко у дослідженнях визначав поняття психологічного благополуччя та вказував на відображення внутрішнього світу особистості, що визначається переважанням стану та певної поведінки (Фесенко, 2005) [36].

У своїх роботах О. Є. Бочарова звертала увагу на те, що психологічне благополуччя забезпечується як фізичними, психічними, внутрішніми факторами, так і станом духовного та морального розвитку особистості та соціальними оточенням. Здатність людини до адаптації умов навколишнього середовища є основою позитивного мислення (раціональні погляди на події свого життя) та соціальної поведінки (прояв активності на роботі) (Бочарова, 2012) [3].

П. Фесенко и Е. Дінер вказували на те, що психологічне благополуччя пов'язане з переживанням наповненості цінностями життя, як засобу досягнення поставлених цілей.

Також, Е. Дінер зазначав, що при дослідженні психологічного благополуччя треба враховувати як вимірюваний рівень благополуччя в цілому, так і внутрішню систему координат (цінності, мотиви, установки), яка задає необхідні індивідуально-специфічні координати значимого для особистості простору. Для однієї людини благополуччям може бути соціальний статут, для інших – сім'я чи професійна самореалізація. В результаті цього, цінності та мотивація є факторами значимого, що характеризують благополуччя. Також, вони ведуть до успішної діяльності та адаптації поведінки в різних ситуаціях. Взаємодія психологічних, соціальних та фізичних чинників є результатом впливу середовища, генетичної схильності та особливостями індивідуального розвитку (Дінер, Сах, 2013) [40].

На думку Ю. В. Бессонової особистісне переживання благополуччя включає когнітивні компоненти задоволеності життям та залежить від стійкого емоційного фону (позитивного), суб'єктивної оцінки дійсності (Бессонова, 2013) [2].

За дослідженням М. О. Знанецької, людина має баланс між задоволенням потребами суспільства та власними потребами та підтримує рівновагу між внутрішніми механізмами соціально-психологічного простору. Отже, задоволеність життям взаємопов'язана з емоційним ставленням до себе, власного життя, інших та відображена в оцінці якості життя (Знанецька, 2004) [10].

Н. В. Каргіна підтримує цю думку та вказує на важливість включеності людини в життя соціуму, спрямованість на соціальні норми та орієнтацію на особистісне зростання та власні захоплення. Загалом, даний аналіз показує баланс між адаптацією до вимог соціуму та самореалізацією свого потенціалу (Каргіна, 2015) [11].

Аналіз досліджень показує, що усі фактори, які визначаються структуру та рівень психологічного благополуччя, можна поділити на 4 групи.

До першої групи входять соціально-економічні фактори. Це взаємозв'язок між соціально-економічними показниками психологічного благополуччя та рівнем матеріального достатку. Дослідження Л. В. Кулікова, демонструє те, що особистість з високим достатком відчуває високий рівень психологічного благополуччя. Тобто, була виявлена кореляція між рівнем достатку та позитивним афектом. Але в цьому дослідженні не було встановлено протилежного зв'язку зі шкалою негативного афекту. Тобто, це свідчить про те, що гроші можуть збільшувати почуття радості, але не можуть зменшити невпевненість та тривогу (Куліков, 2015) [19]. В. А. Хашченко виділяв поняття «суб'єктивне економічне благополуччя», що означає категорію цілісного життя людини з точки зору єдності внутрішніх (особистісних) та зовнішніх (об'єктивних) факторів, які виражаються у ставленні особистості до свого майбутнього матеріального становища.

Соціально-економічне благополуччя пов'язане як з потребами людини, так і з їх самооцінкою ресурсів для досягнення цілей (Хашченко, 2011) [34].

У дослідженнях Е. Дінера визначено, що високий рівень доходів в економічно стабільній країні дає можливість зосереджуватися не на матеріальних інтересах. Якщо країна перебуває у кризі або має нестабільну ситуацію, то її можливості обмежуються та знижується рівень особистісної продуктивності та креативності. Тобто, бідність блокує можливості для прояву компетенції, інтересів, творчості.

Загалом аналізуючи вплив соціально-економічних факторів на задоволеність життям, можна стверджувати, що присутній тісний зв'язок між ними, але він не завжди є однозначним. З одного боку він є більш вираженим у населення з великим та стабільним рівнем доходу, а з іншого зі збільшенням доходу, збільшується почуття щастя (Дінер, Сах, 2013) [40].

Інша група факторів має назву соціокультурні. Згідно теорії Л. С. Виготського, соціально-культурне середовище має низку різних форм поведінки індивіда та впливає на виникнення нових психологічних систем, які можуть відображати світ соціальних відношень та формувати ставлення до оточуючих та самого себе. Порівняння культур призводить до появи культурних відмінностей, які впливають на психологічне благополуччя. Тобто, з одного боку домінуючою рисою є незалежність, а з іншого колективізм.

Загалом, аналізуючи соціокультурні фактори, виокремлюється зв'язок між ними та психологічним благополуччям. Ці чинники впливають на окремі компоненти благополуччя орієнтація яких пов'язана з індивідуалізмом та колективізмом (Куліков, 2015) [19].

Біологічні – третя група чинників. Згідно з дослідженнями К. Фредеріка та Р. Раяна, генетичні фактори становлять зв'язок між психологічним благополуччям і фізичним станом та можуть пояснювати різницю у відчутті психологічного благополуччя. Окрім цього, вони встановили, що суб'єктивна життєздатність є індикатором благополуччя, а почуття тривоги, страху зменшують можливість отримувати задоволення від життя (Кологривова, 2006) [14].

А. В. Вороніна у свої роботах розглядала біологічний простір, як рівень буття індивіда та загальний результат відображення у формі «психічного бар'єру адаптації». Це поняття пояснюється, як індивідуальне динамічне утворення, що містить взаємопов'язані біологічні та соціальні чинники. У її дослідженнях психологічне благополуччя розглядається, як психосоматичний стан, який відображає процес соматичної та психічної сфер. В результаті існує зв'язок між психологічним та біологічними факторами благополуччя (Вороніна, 2002) [6, с. 24].

Четверту групу факторів становлять психологічні чинники. Аналізуючи роботи Е. Дінера та Н. Бренберна, виявлено, що психологічне благополуччя пов'язане з задоволенням потреб.

У теорія самодетермінації Е. Десі та Р. Раян вказували, що основою благополуччя індивіда є задоволення психологічних потреб та їх взаємодія з діяльністю. Також вони вважають, що особистісне благополуччя має тісний зв'язок з базовими психологічними потребами:

- автономія (поведінка у відповідності з внутрішніми цінностями та відсутність контролю з боку інших людей);
- позитивні відносини з оточуючими (прагнення до близькості з іншими, потреба у отриманні турботи та підтримки);
- компетентність (прагнення до ефективної діяльності та оволодіння власним оточенням).

Загалом, задоволення психологічних потреб підвищує рівень психологічного благополуччя або навпаки знижує (Юркевич, 2012) [37].

Л. В. Куліков, займаючись проблемою дослідження психологічного благополуччя, виділив його чинники:

1. Соціальні – задоволеність своїм соціальним статусом, міжособистісними контактами та станом у мікросоціальному оточенні.
2. Духовні – відчуття приналежності до духовної культури, усвідомлення переживання сенсу життя та призначення людини.

3. Матеріальні – стабільність матеріального статку, задоволеність матеріальних потреб (харчування, житло, відпочинок).

4. Фізичні – тілесний комфорт, фізичний тонус, самопочуття.

5. Психологічні – відчуття внутрішньої рівноваги, цілісності, узгодження психічних функцій та процесів.

Окрім вищеописаних чинників, Л. Куліков вказував на значимість внутрішньої рівноваги та відчуття спільності, як чинників що сприяють усвідомленню сенсу життя, які в результаті допомагають у створені душевного комфорту. В результаті підкріплення соціальним оточенням у людини формується певна життєва позиція (Куліков, 2015) [19].

Проблема психологічного благополуччя описується переживаннями, властивостями та станами які є у здорової особистості. Загалом аналізуючи різні концепції, можна виділити основні моменти даного феномена:

1. Задоволеність життям можна охарактеризувати як інтегральну когнітивно-емоційну характеристику.

2. Ціннісно-мотиваційна сфера є загальною усвідомленістю життям.

3. Соціальне благополуччя базується на соціальній підтримці.

4. Функціональний статус розглядається як психофізіологічний та психічний стан.

5. Використання можливостей для досягнення поставлених цілей в результаті несуперечності потреб (Пахоль, 2017) [27].

В результаті можна зазначити, що психологічне благополуччя є інтегральним показником реалізованості індивідом власної спрямованості. Це поняття має тісний взаємозв'язок з біологічними, економічними, соціокультурними чинниками.

1.4. Психологічне благополуччя в контексті системи соціальних відносин

У процесі вивчення літературних джерел з різних напрямків соціології та психології, було виявлено, що велика кількість дослідників звертали увагу на пошук об'єктивних та суб'єктивних причин задоволеності життям та виявили, що вони залежать від соціальних, біологічних та інших факторів. Але в результаті досліджень Є. М. Паніної виявлено відсутність залежності між почуттям щастя та рівнем доходу особистості, тому велика увага акцентується на виявленні зв'язків між особистісними факторами (Паніна, 2006) [26].

К. Ріфф виділила компоненти психологічного благополуччя:

- автономія (самостійність, відповідальність за прийняті рішення);
- компетентність (адекватне реагування на ситуації повсякденного життя);
- особистісний зріст (розвиток та почуття самореалізації);
- цілі в житті (усвідомлення смислів та цінностей);
- само прийняття (позитивне ставлення до свого життя).

Вони стали основою у розумінні взаємозв'язку рівня психологічного благополуччя та критеріїв особистості (Ріфф, 1995) [41].

Окрім цього даний феномен розглядається з точки зору системи відносин. У своїх дослідженнях В. Н. Мясіщев поняття відносин робить основою концепції та зазначає, що особистість є «ансамблем відносин», тобто, всі відносини до факторів та об'єктів навколишнього середовища. Така система демонструє особистий досвід, переживання всього суспільства в історії його розвитку (Мясіщев, 2011) [23].

М. В. Ярошук та А. В. Петровський визначали, що «ансамбль відносин» характеризується наступними ознаками:

- вибірковість;
- схильність до певних дій;
- спрямованість психологічного акту;

- установка на оцінку (Петровський, Ярошук, 2010) [39].

Аналізуючи роботи Т. Ф. Алексеєнко, можна зазначити, що вона виділяла важливість трактування відносин в філософсько-соціологічному (суспільні відносини) та психологічному сенсі (Алексеєнко, 2012) [1].

Більша кількість досліджень системи відносин, причин їх формування, виявлена серед зарубіжних вчених-психоаналітиків таких, як А. Фрейд, Д. Боулбі. Вони визначали, що психологічне благополуччя і система відносин особистості перебувають у взаємозв'язку. До того ж ця система ще з дитинства ґрунтується на досвіді відносин.

За результатами кореляційного дослідження Л. В. Жуковська визначила, що психологічне благополуччя допомагає людині вільно відчувати себе у стосунках з соціумом та довіряти іншим людям. Окрім цього вона зазначала, що реалізація компонентів благополуччя пов'язана з індивідуальним розвитком і може як гальмувати його, так і сприяти прискоренню (Жуковська, 2011) [9].

Загалом, можна підсумувати те, що психологічне благополуччя та його компоненти формуються на основі досвіду людини ще з дитинства, а система відносин є невід'ємним фактором світосприйняття та взаємодії за світом.

РОЗДІЛ 2

ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНОГО БЛАГОПОЛУЧЧЯ ЯК ЧИННИКА РОЗВИТКУ УЯВЛЕНЬ ПРО СІМЕЙНЕ ЖИТТЯ СТУДЕНТІВ

2.1. Характеристика вибірки, методів дослідження

У дослідженні брали участь 60 осіб, які для отримання більш точних результатів були поділені на дві вибірки респондентів. Перша група включала студентів, що не мають партнера та друга – це студенти, які

знаходяться у шлюбi, що були випадковим чином видiбранi серед молодi. У кожнiй групi 30 осiб у вiцi вiд 20 до 25 рокiв (рання дорослiсть) за перiодизацiєю Е. Х. Ерiксона (Галецька, 2006) [7]. Ця перiодизацiя була обрана через те, що вчений звертає увагу на розвиток «Я-концепцiї» iндивiда. Але окрiм цього, вона є актуальною тому, що кожна стадiя розвитку має певну кризу, яка в результатi допомагає людинi отримати бiльш сильнi особистiснi риси, а результатом прогресивного розвитку перiоду ранньої дорослостi є формування вiдносин мiж протилежною статтю та любов.

Для вирiшення поставлених завдань у нашiй емпiричнiй частинi дослiдження, були використанi такi психодiагностичнi методики.

З метою дiагностики актуального психологiчного благополуччя людини на певному життєвому етапi, нами було використано *методику «Шкала психологiчного благополуччя К. Рiфф» (в адаптацiї Т. Д. Шевеленкової, П. П. Фесенко)*. Методика мiстить 84 твердження та має шість варiантiв вiдповiдей з яких дослiджуваний повинен обрати той, який для нього буде ближчий. В результатi отриманi даннi iнтерпретуються за 6 iнтегральними шкалами.

«Психологiчне благополуччя» мається на увазi вiдчуття власної цiлiсностi i осмислення особистiстю свого буття. Це поняття вiдноситься до гуманiстично-екзистенцiйної психологiї. З позицiї цього пiдходу «психологiчне благополуччя» є «повною самореалiзацiєю особистостi в певних життєвих обставинах та знаходження балансу мiж розвитком власної iндивiдуальностi та запитами соцiального оточення.

Загалом, К. Рiфф створила модель психологiчного благополуччя, яка складається з 6 iнтегральних складових цього явища:

1. «Позитивнi вiдносини з iншими». Це певна здатнiсть встановлювати i пiдтримувати хорошi стосунки, вмiння спiвпереживати та пiклуватися, вiдкритiсть спiлкування, можливiсть йти на компромiс заради iншого, емпатiя.

2. «Автономія». Ця шкала показує нонконформізм, незалежність від оточення, здатність до оригінальних суджень, адекватна самооцінка, яка будується на основі власних уподобань.

3. «Управління навколишнім середовищем». Це відчуття власної компетентності, володіння різними видами діяльності, почуття контролю над обставинами, здатність долати труднощі на життєвому шляху та домагатися бажаного в реалізації власних цілей.

4. «Особистісне зростання». Прагнення до самоактуалізації та розвитку, здатність навчатися та формувати новий досвід, відчуття зміни у часовій перспективі, боротьба з почуттям нудьги, відсутності віри в свої здібності та стагнації.

5. «Мета в житті». Це не просто існування людини, це свідоме відчуття власного призначення, відчуття цінності того, що людина робить, чим займається та що з нею відбувається в теперішньому, минулому та майбутньому.

6. «Самоприйняття». Це позитивна самооцінка, оцінка свого життя в цілому, задоволеність своїм досвідом (навіть негативним) та собою, прийняття себе і життя (Жуковська, Трошихіна, 2011) [9].

З метою визначення готовності до побудови відносин та сімейного життя за основу була взята методика «Тест-карта оцінки готовності до сімейного життя (І.Ф. Юнда)». Ця методика допомагає, з одного боку, визначити готовність особистості вступати у відносини, а з іншого, вдосконалити взаємовідносини подружжя в період становлення спільного життя та дослідити перспективи благополуччя сімейних відносин. Окрім цього, тест буде корисний, як при розробці індивідуальних програм такого вдосконалення, так і при підготовці до сімейного життя.

У тест-карті написані типові ситуації, які виникають між подружжям в рамках десяти функцій сім'ї:

I. Створення психоемоційного фону;

- II. Підтримка доброзичливих відносин з близькими, родичами та друзями;
- III. Господарсько-економічне становище;
- IV. Виробничо-трудова діяльність;
- V. Здоровий сімейно-побутовий режим;
- VI. Інтимне життя;
- VII. Народження дітей;
- VIII. Виховна функція;
- IX. Соціальне самовдосконалення;
- X. Постійний розвиток комунікативних здібностей.

Щоб визначити свою готовність до сімейного життя, потрібно вибрати в кожній запропонованій ситуації по одному варіанту та підрахувати відповіді за шкалою оцінок (Шевеленкова, Фесенко, 2005) [36].

Для виявлення та дослідження уявлень партнерів щодо розподілу основних сімейних ролей, було обрано методику *«Рольові очікування і домагання у шлюбі»* (А.Н. Волкова). Досліджуваним було запропоновано 36 тверджень, які інтерпретувалися в 7 шкалах. В досліджуваних подружніх парах, кожен самостійно ознайомлюється з даними твердженнями та висловлюють своє ставлення до кожного з них, використовуючи наступні варіанти відповідей: "Повністю згоден", "Загалом, це вірно", "Це не зовсім так", "Це невірно". А респонденти, які не перебувають у відносинах уявляють ситуації та обирають певну відповідь.

В результаті, показники даної методики дозволяють виявити ієрархії сімейних цінностей, рівень очікувань розподілу ролей подружжя та зробити висновок як про соціально-психологічної сумісності в сім'ї, так і індивідуально оцінити ставлення та готовність до сімейних відносин.

У методиці автори виділяються 6 інтегральних шкал:

1. «Інтимно-сексуальна шкала». Значущість сексуальних відносин в подружжі, визначається або гармонійним ставленням до партнера, або недооцінкою сексуальних стосунків.

2. «Шкала особистісної ідентифікації з чоловіком (дружиною)». Відображає установку чоловіка (дружини) на ідентифікацію особистості з шлюбним партнером: очікування спільності інтересів, потреб, способу проведення часу, ціннісних орієнтацій.

3. «Господарсько-побутова шкала». Вона демонструє установку на реалізацію господарсько-побутової функції. Ця шкала, має дві підшкали: «рольові домагання» (установка на власну активність у веденні домашнього господарства) та «рольові очікування» (очікування від партнера швидкого вирішення побутових питань).

4. «Батьківсько-виховна шкала». Оцінює ставлення подружжя або індивіда до своїх батьківських обов'язків. «Рольові очікування» - показують установки чоловіка (дружини) на батьківську позицію партнера. «Рольові домагання» - демонструють орієнтацію чоловіка (дружини) на власні обов'язки у вихованні.

5. «Шкала соціальної активності». Вона демонструє установку на значимість зовнішньої соціальної активності (професійної, громадської) для стабільності шлюбно-сімейних відносин. Загальна оцінка – показує значимість позасімейних інтересів партнерів, які є одними з основних цінностей у процесі міжособистісної взаємодії.

6. «Емоційно-психотерапевтична шкала». Вона показує установку на значимість взаємної емоційної та моральної підтримки, орієнтації на шлюб, яка сприяє психологічній стабілізації.

7. «Шкала зовнішньої привабливості». Вона оцінює ступінь важливості зовнішнього вигляду та орієнтації чоловіка (дружини) на зразки зовнішнього вигляду (Шевеленкова, Фесенко, 2005)[36].

Адекватність рольової поведінки партнерів буде залежати від відповідності рольових очікувань рольовим домаганням подружжя.

Дослідження індивідуальних показників осіб, що ще не знаходяться у відносинах, допоможе краще зрозуміти власні потреби та направити їх на пошук партнера в майбутньому.

2.2. Аналіз та інтерпретація результатів емпіричного дослідження

Для визначення актуального психологічного благополуччя людини на певному життєвому етапі, було використано методика «Шкала психологічного благополуччя К. Ріфф» (в адаптації Т.Д. Шевеленкової, П.П. Фесенко). У результаті обробки та інтерпретації отриманих даних, нами було отримано наступний розподіл психологічного благополуччя у групах «рис. 2.1».

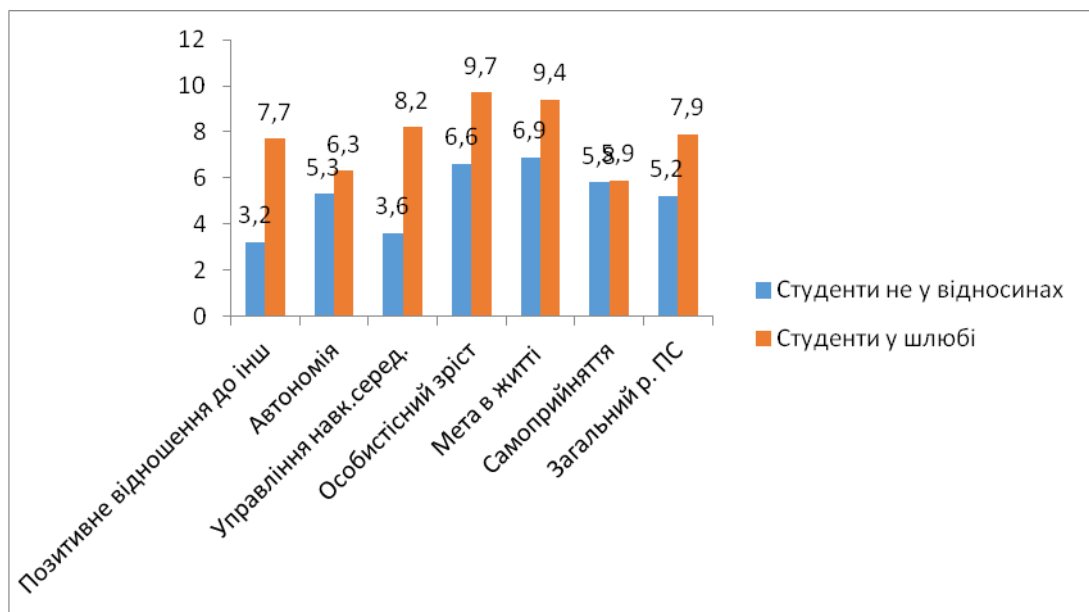

Рис. 2.1 Розподіл середніх показників за методикою «Шкала психологічного благополуччя К. Ріфф».

У студентів, що не перебувають у відносинах, найпоширенішими показниками з низьким рівнем є «Позитивні відносини з іншими» (3,2). Тобто, для цієї групи характерною є обмежена кількість довірливих відносин з оточуючими: їм складно бути відкритим, проявляти комунікативні здібності, теплоту і піклуватися про інших. В міжособистісних взаєминах, як

правило, такі особистості більш фрустровані та не бажають йти на компроміси для підтримки важливих зв'язків з оточуючими.

Низькі показники виявлено за такою шкалою «Управління навколишнім середовищем» (3,6). Тобто, це характеризується тим, що дана категорія людей зазнає труднощів в організації повсякденної діяльності, вони можуть відчувати себе нездатними змінити або поліпшити певні обставини, нерозбірливо відноситься до отриманих можливостей, позбавлені почуття контролю над тим, що відбувається навколо. Окрім цього, у складних ситуаціях їм важко контролювати власну самоорганізацію та йти до поставлених цілей.

Аналізуючи інші показники, були виявлені середні рівні за такими шкалами, як: «Особистісне зростання» та «Мета в житті». Це свідчить про те, що респонденти в залежності від ситуації можуть проявляти самостійність, реалізовувати власний потенціал, шукати сенс життя, так і навпаки піддаватися сумнівам, впливу оточуючих, втрачати бачення майбутнього або знецінювати власні цілі.

Студенти, що уже перебувають у шлюбі, мають високі показники за шкалою «Управління навколишнім середовищем». Це говорить про те, що досліджувані мають певну владу і компетенцією в управлінні оточенням, контролюють всю зовнішню діяльність, ефективно використовують можливості, які надаються, здатні створювати обставини, які підходять для досягнення цілей. Всі ці критерії можуть реалізуватися, як в професійній діяльності партнера, так і в сімейній в залежності від розподілу ролей.

Також, високі показники у другій групі були отримані за такими критеріями: «Особистісне зростання» та «Мета в житті». Це пояснюється тим, що дана категорія людей має схильність до саморозвитку, самореалізації власного потенціалу, відкрита новому досвіду змінюється відповідно до своїх досягнень. Окрім цього, досліджувані будують плани на майбутнє, дотримуються власних переконань та характеризуються високим рівнем цілеспрямованості.

Однак, є ознаки, які об'єднують обидві групи, це середні показники за критеріями «Автономія» та «Самоприйняття». Тобто, як студенти, що перебувають у пошуку, так і ті, що в подружніх стосунках, в залежності від ситуації проявляють як самостійність, незалежність, позитивне ставлення до самого себе, так і навпаки можуть почати покладатися на думку оточуючих, піддаватися сумнівам та зневірюватися у своїх силах.

Таблиця 2.1.

Розподіл показників за критерієм Ст'юдента

Показник	t-критерій	рівень значущості
Позитивні відносини з іншими	8,1	$p \leq 0,01$
Автономія	1,9	$p > 0,05$
Управління навколишнім середовищем	0,7	$p > 0,05$
Особистісне зростання	4,8	$p \leq 0,05$
Мета в житті	1,4	$p > 0,05$
Самоприйняття	1,3	$p > 0,05$
Загальний рівень ПБ	5,3	$p \leq 0,05$

Провівши детальніший аналіз порівняння результатів за допомогою t-критерію Ст'юдента (див. табл. 2.1), виявлено значущі відмінності в групах між показниками за шкалою «Позитивні відносини з іншими» ($t=8,1$ при $p \leq 0,01$). Це є свідченням того, що студенти, які перебувають у шлюбі, вже мають великий досвід спілкування як зі своїм партнером, з яким вони проживають, так і з його оточенням: рідними, близькими, друзями. А студенти, які ще в пошуку, вони більше концентруються на собі, власних думках, переживаннях та не ставлять головним в пріоритеті спілкування.

Також, були виявлені відмінності за шкалою «Особистісне зростання» ($t=4,8$ при $p \leq 0,05$). Це свідчить про те, що молодь, що ще не знайшла пару,

знаходиться в пошуку як свого партнера, так і власного призначення. Відсутність досвіду роботи, інтересу до життя, нудьга створюють уповільнення особистісного зростання, але з появою близької людини, розуміння та підтримки ситуація може змінитися. Також молодь, яка перебуває у шлюбі, може знаходити сенс існування при втраті роботи.

Загалом порівнюючи результати двох груп, можна зазначити, що «Загальний рівень психологічного благополуччя» як у студентів, які знаходиться не у відносинах, так і в тих, хто перебуває у шлюбі спостерігається середній рівень. Це є свідченням того, що людина в залежності від ситуації (наприклад: життєвих обставин, настрою, погоди) відчуває власну цілісність та осмисленість свого існування. Але треба відмітити, що за критерієм Ст'юдента було виявлено значущі відмінності між студентами першої і другої групи, тому можемо припустити, що шлюбні відносини позитивно впливають на психологічне благополуччя. Це пов'язано з тим, що люди є соціальними та не можуть існувати поодинокі, тому пошук другої половинки є важливим критерієм, який допомагає відчувати власну досконалість та цілісність.

Отже, вищеописані данні підтверджують те, що молодь в шлюбі має вищий рівень психологічного благополуччя, на відміну від молоді, яка є вільною та знаходиться в пошуку підтримки, розуміння та прийняття.

Для діагностики готовності до становлення відносин та сімейного життя за основу була взята методика «Тест-карта оцінки готовності до сімейного життя (І.Ф. Юнда)» в результаті якої були отримані наступні висновки «рис. 2.2».

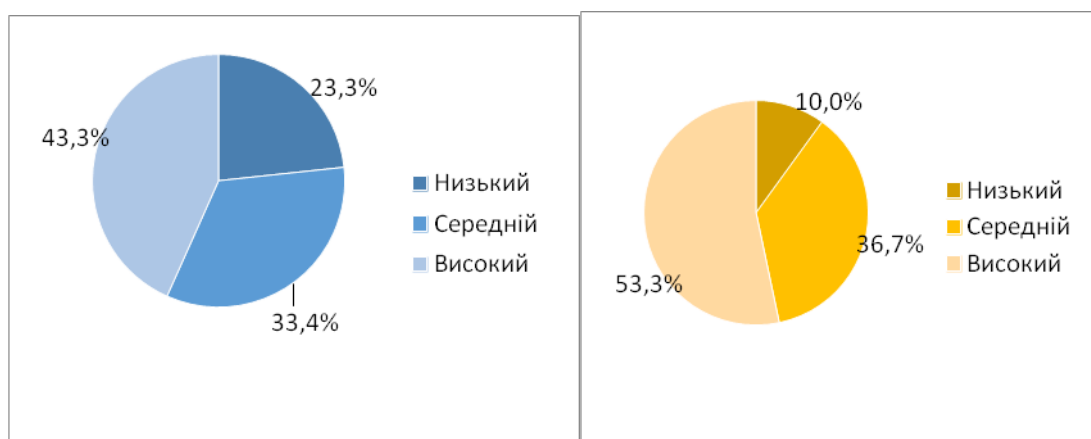

Рис. 2.2 Розподіл показників за методикою «Тест-карта оцінки готовності до сімейного життя (І.Ф. Юнда)» (у %).

Розподіл даних у групі студентів, які знаходяться не у відносинах демонструє переважання середніх та високих показників за двома рівнем готовності до побудови відносин та сімейного життя. Більша кількість середніх показників (43,3%) готовності до стосунків, свідчать про те що певна кількість досліджуваних має уявлення про сімейне життя, шлюб, але це не повністю відображає прагнення вступати у відносини. Високі показники (33,4%) свідчать про достатній рівень усвідомлення особливостей сімейних відносин. Окрім цього, спостерігається прагнення до побудови стосунків, підтвердженням цього є високі показники за такими ситуаціями, як: прагнення до підтримки поважних відносин, підтримка доброзичливих стосунків з близькими та створення позитивного сімейного фону. Низькі показники (23,3%) досліджуваних є свідченням того, що у досліджуваних або не сформована готовність до побудови відносин на основі будь-яких факторів (невдалий досвід стосунків, особистісна незрілість) або був негативний приклад у власній родині (втрата одного з батьків, розлучення, часті конфлікти). В результаті такої ситуації треба працювати з формуванням цінності сім'ї та створювати позитивне уявлення про шлюб.

Аналізуючи показники молоді, що перебуває у шлюбі виявлено переважання високих (53,3%) та середніх (36,7%) показників, це свідчить про те, що вони мають уже повністю сформоване уявлення про сімейні стосунки. Можемо припустити, що одним із факторів такого розподілу є те, що вони

вже перебувають у стосунках та мають досвід побудови відносин. Низькі показники (10%) свідчать про негативно сформоване уявлення про сімейні відносини, яке може бути утворено на основі особистісної незрілості та негативного минулого досвіду.

Таблиця 2.2.

Розподіл показників за критерієм Стьюдента

Показник	t-критерій	рівень значущості
1. Створення психоемоційного фону;	1,1	$p > 0,05$
2. Підтримка доброзичливих відносин з близькими, родичами та друзями;	1,9	$p > 0,05$
3. Господарсько-економічне становище;	4,9	$p \leq 0,05$
4. Виробничо-трудова діяльність;	2,2	$p > 0,05$
5. Здоровий сімейно-побутовий режим;	2,4	$p > 0,05$
6. Інтимне життя;	1,0	$p > 0,05$
7. Народження дітей;	0,5	$p > 0,05$
8. Виховна функція;	0,4	$p > 0,05$
9. Соціальне самовдосконалення;	1,8	$p > 0,05$
10. Постійний розвиток комунікативних здібностей	2,3	$p > 0,05$
Загальний рівень готовності до шлюбу	2,8	$p > 0,05$

Провівши більш детальне порівняння усіх шкал методики для результатів за допомогою t-критерію Ст'юдента (див. табл. 2.2), виявлено значущу відмінність в групах між показником за шкалою «господарсько-економічне становище» ($t=4,9$ при $p \leq 0,05$). Це говорить про те, що студенти, які перебувають у шлюбі вже мають досвід розподілу сімейного бюджету, ролей, обов'язків та побутових справ. А у студентів, які знаходяться в пошуку ще не сформована ця сфера так, як вони не мають досвіду сумісного проживання.

Аналізуючи загальний рівень готовності до шлюбу значущих відмінностей не було виявлено.

Отже, можна зазначити, що аналіз отриманих даних демонструє те, що більшість респондентів у обох групах мають сформоване уявлення про шлюбні та сімейні стосунки. Також можна зазначити, що такий розподіл характеризується певною стадією розвитку особистості. Тобто, за періодизацією Е. Еріксона основним колом соціальних відносин періоду ранньої дорослості (20-25 років) є друзі та кохані люди, а результатом прогресивного розвитку – співробітництво та кохання. Це є періодом становлення особистості та пошуку близької людини [17].

Методика «Рольові очікування і домагання у шлюбі» (А. Н. Волкова) була обрана для дослідження уявлень партнерів, щодо розподілу основних сімейних ролей. Загалом були отримані наступні результати «рис. 2.3».

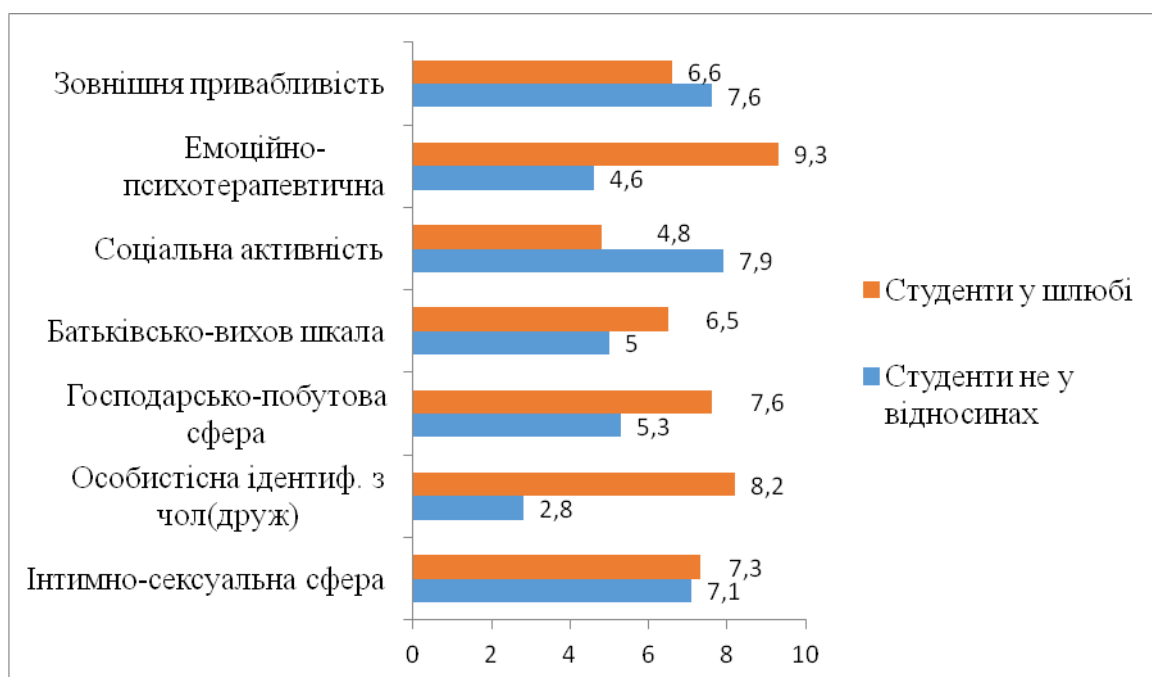

Рис. 2.3 Розподіл середніх показників методики «Рольові очікування і домагання у шлюбі».

Молодь, яка перебуває у відносинах має найпоширеніший показник з високим рівнем – «соціальна активність» (7,9). Це свідчить про те, що міжособистісна взаємодія є одним з найважливіших компонентів шлюбних відносин. По-перше, кожен в парі має свої інтереси, погляди, професійні навички, громадську позицію. Головною метою є не втратити їх та по-друге, в результаті спілкування знайти компроміси на розподіл вподобань.

Низькі показники виявленні за такою шкалою, як «особистісна ідентифікація з чоловіком (дружиною)» (2,8). Тобто, це характеризується тим, що у першій групі досліджувані припускають установку на особисту автономію, через відсутність партнера їм немає з ким розділяти спільність інтересів, ціннісних орієнтацій та організацією вільного часу вони займаються самі.

Виявлено високі показники за шкалою «інтимно-сексуальна» (7,1) та «зовнішня привабливість» (7,1). Молодь, що не знаходиться у шлюбі вважають сексуальну гармонію важливою умовою подружнього життя.

Такий розподіл може характеризуватися тим, що у сучасному суспільстві набувають актуальності, так би мовити вільні стосунки, без укладання шлюбу. Окрім цього важливим критерієм є прагнення гарно одягатися та мати привабливі зовнішні риси.

Аналізуючи інші показники, були виявлені середні рівні за такими шкалами, як: «господарсько-побутова», «батьківсько-виховна», «емоційно-психотерапевтична». Це свідчить про те, що перша група досліджуваних в залежності від ситуації може проявляти інтерес до цих сфер або вони на даний момент є не актуальними.

Студенти, що уже перебувають у шлюбі, мають високі показники за шкалою «емоційно-психотерапевтична сфера» та «особистісна ідентифікація з чоловіком (жінкою)», які характеризується високим рівнем. У результаті цього проявляється важливість емоційної підтримки, психологічної розрядки, значущості партнера в сімейних стосунках. Це говорить про те, що досліджуваним потрібна підтримка та піклування від партнера та цей критерій є одним з найважливіших для побудови здорових стосунків. Окрім цього поява образ, конфліктів та непорозумінь призводять до руйнування стосунків.

Також, високий показник у другій групі був отриманим за таким критерієм: «господарсько-побутова сфера». Це пояснюється тим, що дана категорія людей очікує від партнера вирішення побутових справ. Окрім цього, високі бали демонструють вимоги до своєї другої половини в організації побуту та надають великого значення навичкам партнера.

Виявлено високий рівень за шкалою «інтимно-сексуальна сфера». Значущість сексуальних відносин в подружжі є умовою подружнього щастя та гармонії в стосунках.

Таблиця 2.3.

Розподіл показників за критерієм Стьюдента

Сфера	t-	рівень
--------------	-----------	---------------

	критерій	значущості
Інтимно-сексуальна	2,1	$p > 0,05$
Особистісна ідентифікація з чоловіком (дружиною)	12,4	$p \leq 0,01$
Господарсько-побутова	9,6	$p \leq 0,01$
Батьківсько-виховна	2,8	$p > 0,05$
Соціальна активність	5,5	$p > 0,01$
Емоційно-психотерапевтична	5,3	$p \leq 0,05$
Зовнішня привабливість	2,3	$p > 0,05$

Провівши детальне порівняння результатів за допомогою t- критерію Ст'юдента (див. табл. 2.3), виявлено значущі відмінності в групах між показниками за шкалою «особистісна ідентифікація з чоловіком (дружиною)» ($t=12,4$ при $p \leq 0,01$). Це є свідченням того, що для студентів, які перебувають у шлюбі важливим є емоційність, проведення вільного часу разом, пошук спільних інтересів, цінностей. Молодь, яка не перебуває в стосунках для них важливим є власна автономність та незалежність.

Значущі відмінності виявлено за сферою «емоційно-психотерапевтична» ($t=5,3$ при $p \leq 0,05$). Це свідчить про те, що для молоді у шлюбі важливим показником є взаємопідтримка, повага, моральні цінності, розуміння одне одного. Окрім цього, ця сфера має великий вплив на формування майбутнього сімейного життя, а саме якщо люди не будуть розуміти одне одного та піклуватися, такі стосунки довго не проіснують. А для молоді, яка в пошуку партнера, ця сфера поки, що не є актуальною.

Значущі відмінності, які були виявлені за показником «соціальна активність» ($t=5,5$ при $p \leq 0,01$) та «господарсько-побутова» ($t=9,6$ при $p \leq 0,01$). Це характеризуються тим, що у кожної людини є свій певний стиль життя, свої інтереси, звички, які вона формувала протягом всього життя, а тепер

деякі з них потрібно їх змінювати. В першу чергу, парі треба знайти спільні соціально-психологічні установки, цінності та погляди. Узгодження потреб відбувається на основі спілкування, взаємодії та соціальної активності як одне з одним, так і з іншими. Окрім цього, головною метою є зберегти власну автономність, індивідуальність, а з іншого реагувати на потреби, інтереси партнера. Для студентів, які не перебувають у відносинах, ця сфера є не зовсім актуальною тому, що вони живуть у своєму ритмі.

Для виявлення основних компонентів психологічного благополуччя, нами було проведено обробку даних за допомогою коефіцієнту рангової кореляції Спірмена, де * – $p \leq 0,05$, ** – $p \leq 0,01$ (див. додатки Б, В). У першій групі безробітної молоді статистично значущі взаємозв'язки психологічного благополуччя і рольових очікувань та домагань мають такий вигляд «рис. 2.4).

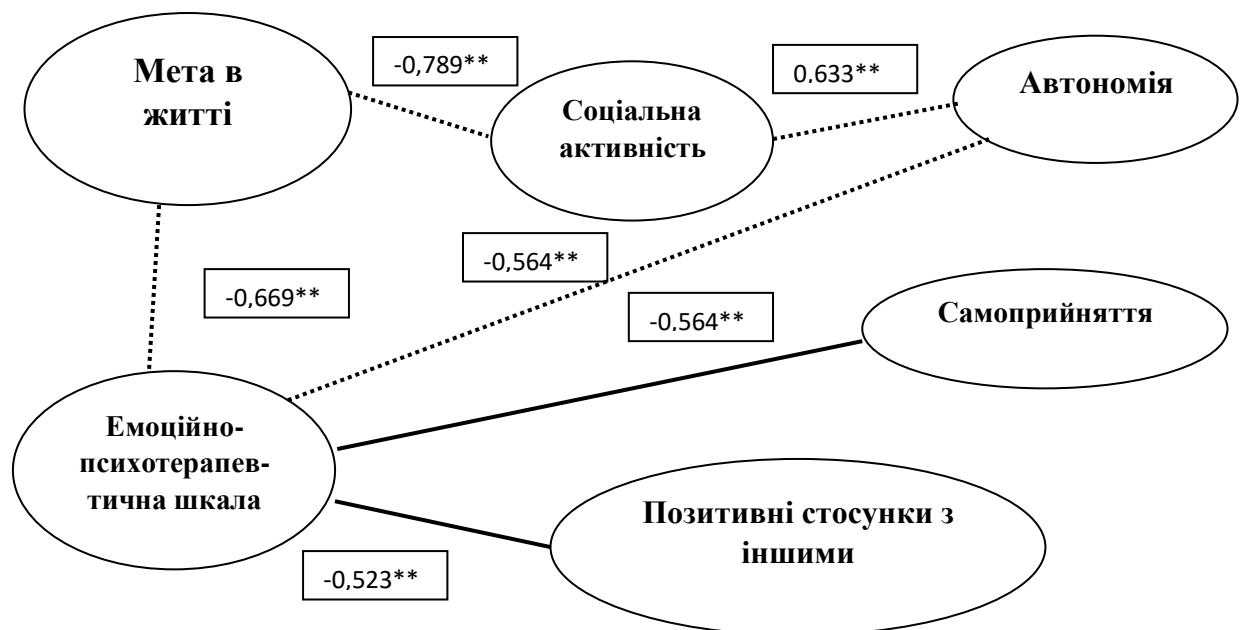

Рис. 2.4 Кореляційні плеяди залежності психологічного благополуччя і рольових очікувань та домагань у групі студентів, які не у стосунках.

Виходячи з наведеного розподілу показники «соціальна активність» та «автономія» (-0,669), мають тісний обернено пропорційний зв'язок. Це характеризує те, що чим вище у людини буде рівень незалежності,

самостійності, тим нижчий рівень соціальної активності. Це пояснюється тим, що прагнення до незалежності та поява конкуренції, знижують комунікацію з навколишнім середовищем. Або навпаки, прагнення до спілкування та перебування у соціумі, зменшує рівень самостійності.

Показники «мета в житті» та «соціальна активність», мають тісний обернено-пропорційний зв'язок (-0,789). Аналізуючи характер зв'язку можна припустити, що формування мети та цілеспрямованість особистості заважає зовнішній соціальній активності (професійній, громадській), яка є корисною для стабільності шлюбно-сімейних відносин. І навпаки для молоді, яка не в стосунках міжособистісна взаємодія та інтереси когось іншого є менш пріоритетними, ніж рівень власних досягнень.

Окрім цього, був виявлений зв'язок між показником «автономія» та «емоційно-психотерапевтична шкала» (-0,633). Обернено пропорційний характер зв'язку демонструє те, що автономія, становить собою прагнення до незалежності, тоді як емоційність може заважати цьому процесу. Тому, що чим вищий рівень емоційності, імпульсивності, тим нижчий рівень зосередження на роботі та особистості.

Крім того, нами був встановлений значущий зв'язок між показниками «емоційно-психотерапевтична шкала» та «позитивні відносини з іншими» (0,564). Беручи до уваги прямий (позитивний) характер зв'язку, можна зазначити, що високий рівень емоційних проявів у стосунках дає можливості особистості керувати відносинами з іншими. Для того, щоб відчувати та реалізовувати власні цілі, потрібна зміна середовища, умов праці. Можна припустити, що такі люди мають творчі задатки. Але чим нижчий рівень відносин з оточуючими, там негативніший буде емоційний фон.

Значний зв'язок був виявлений між ознакою «самоприйняття» та показником «емоційно-психотерапевтична шкала» (0,523). Це може бути пов'язано з тим, що у молоді проявляється достатній рівень комунікативних здібностей та прагнення до прояву емоційності. Тобто, якщо людина буде знаходитися в гармонії з собою та реалістично контролювати власне життя, в

результаті вона отримає задоволення від себе та власного потенціалу. Окрім цього, якщо ж навпаки, основою будуть песимістичність настрої, постійні сумніви з'явиться невіра в себе, у свої сили, можуть виникати неприємні, можливо навіть негативні та конфліктні ситуації, які не принесуть гарного настрою.

Значний зв'язок був виявлений між ознакою «мета в житті» та показником «емоційно-психотерапевтична шкала» (0,523). Це свідчить про те, що чим вищий рівень цілеспрямованості у людини, тим краще вона проявляє емоційність та співчуття до оточуючих. Якщо у людини відсутній інтерес до життя, присутня нудьга та рівень емоційного переживання та реагування буде на низькому рівні.

У молоді, що перебуває у шлюбі, статистично значущі взаємозв'язки між показниками психологічне благополуччя і рольові очікування та домагання мають наступний вигляд «рис 2.5».

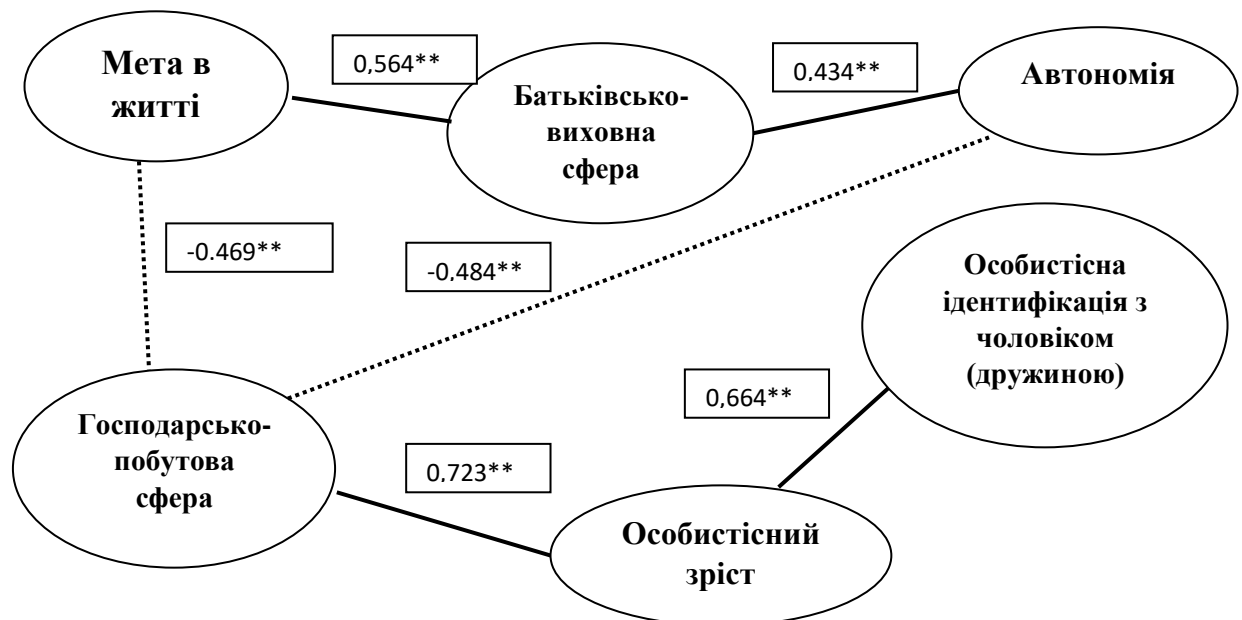

Рис. 2.5 Кореляційна плеяда залежності показників психологічного благополуччя і рольових очікування та домагань у групі молоді, що знаходиться у шлюбі.

За результатами отриманих даних, ми бачимо, що є тісний прями зв'язок між показником «батьківсько-виховна сфера» з ознакою «мета в

житті» (0,564), «автономія» (0,434), яка має обернено пропорційний характер зв'язку. Це свідчить те, що зі збільшенням рівня самостійності та незалежності збільшується значущість виховної сфери та батьківських відносин. Тобто, самостійність та цілеспрямованість формують батьківство, як основну цінність. І навпаки, при низькому рівні цих показників, знижується значимість батьківсько-виховної сфери, адже тільки з набуттям певного досвіду, можна передавати знанням з покоління в покоління.

Також виявлена обернено пропорційна кореляція між показниками «господарсько-побутова сфера» та «мета в житті» (-0,469), «автономія» (-0,484). Це говорить про те, що з підвищенням рівня незалежності, самостійності та цілеспрямованості, зменшується значущість вимог у сфері господарства та побуту.

Виявлений обернено пропорційний кореляційний зв'язок між ознакою «господарсько-побутова сфера» та «особистісний зріст» (0,723). Це означає, що зі збільшенням особистісного розвитку у партнера буде з'являтися більша кількість вимог у побутовій сфері. А в результаті цього більша кількість потреб формує установку на важливість господарсько-побутової сфери. І навпаки, при низькому рівні особистісного розвитку, знижується важливість цієї сфери.

Прямий кореляційний зв'язок є з показником «особистісний зріст» та особистісна ідентифікація з чоловіком (дружиною) (0,664). Це свідчить про те, що якщо людина розвивається, реалізовує власний потенціал та відкривається новому, таким чином вона зможе як сприймати досвід, інтереси, цінності свого партнера, так і ділитися власними набутими знаннями. Але якщо людина відчуває нудьгу, не має інтересу до життя, то вона не зможе в повній мірі сприймати інформацію від свого партнера та проявляти цікавість.

ВИСНОВКИ

Таким чином, при вивченні психологічного благополуччя як чинника формування уявлень про сімейні відносини студентів, було здійснено теоретичний, емпіричний аналіз та сформовано наступні висновки.

На основі здійсненого теоретичного аналізу літературних джерел на тему психологічне благополуччя індивіда виявлено, що це поняття є інтегральним феноменом, характеризується позитивним функціонуванням особистості та містить різні компоненти. Поняття шлюбу та сімейних стосунків серед молоді у сучасному світі є досить неоднозначним. Окрім цього існують стереотипні уявлення щодо розподілу сімейних ролей.

Емпірично встановлено, що існують відмінності у рівні психологічного благополуччя серед студентів, що знаходяться у шлюбі та тих, що не перебувають у стосунках. Провівши аналіз отриманих результатів, виявлено відмінності між студентами першої і другої групи у загальному рівні психологічного благополуччя. Це доводить те, що сімейні відносини позитивно впливають на благополуччя особистості. Шлюб – це певна взаємодія двох особистостей, які отримують підтримку, прийняття та розуміння, що позитивно відображається на психологічному стані.

Отже, нами доведено, що рівень психологічного благополуччя є чинником розвитку уявлень про сімейне життя студентів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алексеєнко Т. Ф. Молода сім'я в сучасному виховному процесі. *Педагогіка і психологія*. 2012. № 4. С. 53-60.
2. Бессонова Ю. В. О структуре психологического благополучия. *Психологическое благополучие личности в современном образовательном пространстве*. Екатеринбург : Урал. гос. пед. ун-т., 2013. С. 30-35.
3. Бочарова Е. Е. Взаимосвязь субъективного благополучия и социальной активности личности: кросскультурный аспект. *Социальная психология и общество*. 2012. № 4. С. 53-63.
4. Буленко Т. В. Особливості формування готовності до сімейного життя у молоді. К. : Наука, 1999. 214 с.
5. Бурлачук Л. Ф., Коростильова Л. І. Психологічні особливості осіб, що мають утруднення при укладенні шлюбу. *Педагогіка і психологія*. 1995. № 6. С. 27-35
6. Воронина А. В. Оценка психологического благополучия школьников в системе профилактической и коррекционной работы психологической службы : автореф. дис. ... канд. психол. наук. : 19.00.04. Томск, 2002. 24 с.
7. Галецька І. І. Сосновський Т. О. Психологія здоров'я: теорія і практика. *Психологічні студії Львівського університету*. Л. 2006. С. 89-122.
8. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. К. : Либідь, 1997. 367 с.
9. Жуковская Л. В., Трошихина Е. Г. Шкала психологического благополучия К. Рифф. *Психологический журнал*. 2011. Т. 32. № 2. С. 82-93
10. Знанецька О. М. Методика дослідження феномена психологічного благополуччя: опис, адаптація, застосування. *Вісник Дніпропетровського університету*. *Педагогіка і психологія*. 2004. Вип 7. С. 3-10.
11. Каргіна Н. В. Основні підходи до вивчення психологічного благополуччя особистості: теоретичний аспект. *Наука і освіта*. 2015. №3. С. 48-55.

12. Карсканова С. В. Стан розробки проблеми психологічного благополуччя у вітчизняній та закордонній психології. *Актуальні проблеми практичної психології: збірник наукових праць*. Х. 2009. Ч.1 с. 477-483.
13. Кісарчук З. Г. Особливості шлюбно-сімейних уявлень старшокласників. *Психологія : Наук.-метод. зб.* К. 2008. Вип. 14. С. 65-73.
14. Кологривова Е. І. Вплив особистісних прагнень на переживання суб'єктивного благополуччя. *Соціальна психологія*. 2006. №5. С. 179-184.
15. Коробка Л. М. Психологічне здоров'я людини в контексті здорового способу життя. *Український науковий журнал «Освіта регіону»*. 2011. №2. С. 332-339.
16. Котлова Л. О., Безверхня К. О. Уявлення молоді про офіційний та цивільний шлюб:гендерний аспект. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Вип. 3 Том 2. 2018. С. 64-68.
17. Коцан І. Я. Психологія здоров'я людини. Л.: РВВ «Вежа» Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки, 2009. 316 с.
18. Кравець В. П. Теорія та практика дошлюбної підготовки молоді. Київ: Київська правда, 2010. 56 с.
19. Куликов Л. В. Факторы психологического благополучия личности. *Теоретические и прикладные вопросы психологии. Психология* / за ред. А. А .Крылова. Спб., 2015. С.342-350.
20. Лиман І. І. Регулювання шлюбних відносин на півдні України в перші роки існування Слов'янської та Херсонської єпархії. *Культурологічний вісник. Науково-теоретичний щорічник Нижньої Наддніпрянини*. 2005. Вип. 14. С.10-17.
21. Максименко С. Д. Теорія і практика психолого-педагогічних досліджень проблем сім'ї. К. : НДП, 2003. 241 с.
22. Махортова Г. И. Эмоциональная напряженность. *Дошкольное воспитание*. 2010. № 1. С. 21-32.
23. Мясищев В. Н. Психология отношений / под ред. А. А. Бодалева. М. 2011. 356 с.

24. Ноур А. М. Особливості становлення та розвитку молодих сімей в Україні. *Український соціум*. 2003. №1 (2). С. 61-71.
25. Олександров Ю. М. Саморегуляція як чинник психологічного благополуччя студентської молоді: автореф. дис. ... канд. психол. наук.: 19.00.01. Х. 2010. 23 с.
26. Паніна Є. М. Зв'язок суверенності психічного місця і психічного благополуччя особистості : автореф. дис. ... канд. психол. наук : 19.00.01. Красноярськ, 2006. 187 с.
27. Пахоль Б. Є. Суб'єктивне та психологічне благополуччя: сучасні і класичні підходи, моделі та чинники. *Український психологічний журнал*. 2017. № 3. С. 105-117.
28. Пучкова Г. Л. Суб'єктивне благополуччя як фактор самоактуалізації особистості : автореф. дис. ... канд. психол. наук : 19.00.01. Хабаровськ, 2003. 17 с.
29. Равлюк Г. І. Соціальні уявлення сучасної молоді про шлюб та сім'ю. *Збірник наукових праць : філософія, соціологія, психологія*. 2014. Вип. 19(2). С. 63-70.
30. Сердюк Л. З. Структура та функція психологічного благополуччя особистості. *Актуальні проблеми психології. Збірник наукових праць Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України*. 2017. Том V. Вип. 17. С. 124-133.
31. Терещенко М. В. Дошлюбні уявлення про сімейне життя як чинник подружнього взаєморозуміння. *Вісник психології та соціальної педагогіки*. 2010. Вип. 1. С. 82-87
32. Терещенко М. В. Уявлення про шлюб та сім'ю як аспект картини світу людини. *Вісник психології та соціальної педагогіки*. 2012. Вип. 4. С. 63-68
33. Фомічова В. М. Уявлення молоді про чинники щасливого подружнього життя. *Актуальні проблеми соціології, психології та педагогіки*. 2015. №2(27). С.90-96.

34. Хащенко В. А. Субъективное экономическое благополучие и его измерение : построение опросника и его валидизация. *Экспериментальная психология*. 2011. Т. 4. № 1. С. 106-127.

35. Чайка Г. В. Сучасні дослідження психологічного благополуччя (за матеріалами зарубіжних авторів). *Актуальні проблеми психології*. 2018. Т. 21. Вип. 17. С. 294-304.

36. Шевеленкова Т. Д., Фесенко П. П. Психологическое благополучие личности (обзор основных концепций и методика исследования). *Психологическая диагностика*. 2005. №3. С. 95-129

37. Юркевич М. Г. Сучасна сім'я та суспільство. К. : Відродження, 2012. 168 с.

38. Якименко А. В. Формування уявлень про майбутню сім'ю в учнівської молоді. *Вісник Львівського університету. Серія психологічні науки*. 2019. Випуск 5. С. 98-104

39. Ярошук М. В. Вплив батьківської сім'ї на позиції молоді на відношення до шлюбу. *Молодь і ринок*. 2010. № 6(65). С. 117-121.

40. Diener E., Suh E. Measuring quality of life : Economic, social, and subjective indicators. *Social Indicators Research*. 2013. V. 40. № 1-2. P. 189-216.

41. Riff C., Keyes C., Lee M. The structure of psychological well-being revisited. *Journal of Personality and Social Psychology*. 1995. Vol. 69. № 4. P. 719-727.

ДОДАТКИ

Додаток А

КОДЕКС АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ ХЕРСОНЬСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Я, Вікторія Дудкіна, учасник(ця) освітнього процесу Херсонського державного університету, **УСВІДОМЛЮЮ**, що академічна доброчесність – це фундаментальна етична цінність усієї академічної спільноти світу.

ЗАЯВЛЯЮ, що у своїй освітній і науковій діяльності **ЗОБОВ'ЯЗУЮСЯ**:

– дотримуватися:

- вимог законодавства України та внутрішніх нормативних документів університету, зокрема Статуту Університету;
- принципів та правил академічної доброчесності;
- нульової толерантності до академічного плагіату;
- моральних норм та правил етичної поведінки;
- толерантного ставлення до інших;
- дотримуватися високого рівня культури спілкування;

– надавати згоду на:

- безпосередню перевірку курсових, кваліфікаційних робіт тощо на ознаки наявності академічного плагіату за допомогою спеціалізованих програмних продуктів;
- оброблення, збереження й розміщення кваліфікаційних робіт у відкритому доступі в інституційному репозитарії;
- використання робіт для перевірки на ознаки наявності академічного плагіату в інших роботах виключно з метою виявлення можливих ознак академічного плагіату;

– самостійно виконувати навчальні завдання, завдання поточного й підсумкового контролю результатів навчання;

– надавати достовірну інформацію щодо результатів власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використаних методик досліджень та джерел інформації;

– не використовувати результати досліджень інших авторів без використання покликань на їхню роботу;

– своєю діяльністю сприяти збереженню та примноженню традицій університету, формуванню його позитивного іміджу;

– не чинити правопорушень і не сприяти їхньому скоєнню іншими особами;

– підтримувати атмосферу довіри, взаємної відповідальності та співпраці в освітньому середовищі;

– поважати честь, гідність та особисту недоторканність особи, незважаючи на її стать, вік, матеріальний стан, соціальне становище, расову належність, релігійні й політичні переконання;

– не дискримінувати людей на підставі академічного статусу, а також за національною, расовою, статевою чи іншою належністю;

– відповідально ставитися до своїх обов'язків, вчасно та сумлінно виконувати необхідні навчальні та науково-дослідницькі завдання;

– запобігати виникненню у своїй діяльності конфлікту інтересів, зокрема не використовувати службових і родинних зв'язків з метою отримання нечесної переваги в навчальній, науковій і трудовій діяльності;

– не брати участі в будь-якій діяльності, пов'язаній із обманом, нечесністю, списуванням, фабрикацією;

– не підроблювати документи;

– не поширювати неправдиву та компрометуючу інформацію про інших здобувачів вищої освіти, викладачів і співробітників;

– не отримувати і не пропонувати винагород за несправедливе отримання будь-яких переваг або здійснення впливу на зміну отриманої академічної оцінки;

– не залякувати й не проявляти агресії та насильства проти інших, сексуальні домагання;

– не завдавати шкоди матеріальним цінностям, матеріально-технічній базі університету та особистій власності інших студентів та/або працівників;

– не використовувати без дозволу ректорату (деканату) символіки університету в заходах, не пов'язаних з діяльністю університету;

– не здійснювати і не заохочувати будь-яких спроб, спрямованих на те, щоб за допомогою нечесних і негідних методів досягати власних корисних цілей;

– не завдавати загрози власному здоров'ю або безпеці іншим студентам та/або працівникам.

УСВІДОМЛЮЮ, що відповідно до чинного законодавства у разі недотримання Кодексу академічної доброчесності буду нести академічну та/або інші види відповідальності й до мене можуть бути застосовані заходи дисциплінарного характеру за порушення принципів академічної доброчесності.

_____ (дата)

_____ (підпис)

Дудкіна Вікторія
(ім'я, прізвище)

Додаток Б

Матриця інтеркореляцій студентів, які не мають партнера

	Мета в житті	Соціальна активність	Автономія	Емоц.-психотерапевтична шкала	Самоприйняття	Позит. стосунки з іншими
Мета в житті	-	-	-	-	-	-
Соціальна активність	-0,789	-	-	-	-	-
Автономія	0,128	0,633	-	-	-	-
Емоц.-психотерапевтична шкала	-0,669	-0,564	-0,564	-	-	-
Самоприйняття	0,263	0,021	-0,116	-0,564	-	-
Позит. стосунки з іншими	-0,202	0,723	0,051	-0,523	0,123	-

Додаток В

Матриця інтеркореляцій студентів, які знаходяться у шлюбі

	Мета в житті	Батьківсько-виховна сфера	Автономія	Господарсько-побут. сфера	Особистісне зростання	Особистісна ідентифікація з чол.. (друж)
Мета в житті	-	-	-	-	-	-
Батьківсько-виховна сфера	0,564	-	-	-	-	-
Автономія	0,134	0,434	-	-	-	-
Господарсько-побут. сфера	-0,469	0,244	-0,484	-	-	-
Особистісне зростання	0,202	0,021	0,216	0,723	-	-
Особистісна ідентифікація з чол.. (друж)	-0,206	0,023	0,051	0,183	0,664	-